

A közoktatásra fordított kiadások nemzetgazdasági hatásai és a közoktatás többletforrás-szükséglete

Kerpen Gábor – Lukács András

**Készült a
„ZÖLD GAZDASÁGÉLÉNKÍTÉS – Környezetgazdászok kiútkeresése”
című kutatás keretében**

**a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából
a Gazdasági és Szociális Tanács felkérésére**

Budapest, 2010. szeptember

A közoktatásra fordított kiadások nemzetgazdasági hatásai és a közoktatás többletforrás-szükséglete

1. A közoktatásra fordított kiadások rövid távú nemzetgazdasági hatásai

Az elmúlt évtizedekben az oktatásra fordított összegek növelését az illetékes döntéshozók rendszeresen azzal az indokkal odázták el, hogy először a gazdaságot kell rendbe tenni, utána jöhet az oktatás fejlesztése. Ez meglehetősen álságos indok, hiszen az oktatás is a gazdaság része. Továbbá ezek a döntéshozók soha nem fejtették ki, hogy milyen gazdasági fejlettséget kellene elérnünk ahhoz, hogy az oktatásra több forrás jusson. 1998 és 2008 között a bruttó hazai termék, a GDP 42%-kal nőtt, ugyanakkor az oktatásból jelentős forráskivonás történt! Ezzel párhuzamosan az oktatás elégtelen szintje immár a gazdasági fejlődésünk legfőbb akadályává vált.

Közismert, hogy az oktatási befektetések hosszabb távon (15-20 év elteltével) hozzák a legnagyobb eredményt. Ha azonban ma nem fektetünk be, akkor 15-20 év múlva teljesen leszakadunk a fejlett világtól.

Ugyanakkor kevésbé közismert, hogy az oktatásba történő befektetésnek léteznek igen komoly azonnali, illetve rövid távú hatásai is:

- Sok közgazdász, illetve gazdaságpolitikus óriási hibát követ el, amikor az oktatást csupán szociális, jóléti kiadásnak tekinti, nem pedig befektetésnek. Theodore W. Schultz amerikai közgazdász már 1979-ben Nobel-díjat kapott azon munkásságáért, amivel bebizonyította, hogy az oktatást (egyebek mellett az egészségügyhöz hasonlóan) ténylegesen befektetésként kell számon tartani. Azóta számos olyan tudományos munka született, amely ezt számszerűen is kimutatta.
- Az előző pontban említett hibásan gondolkodók tévedése abból is nyilvánvaló, hogy akik így gondolkodnak, azok a piacon igénybe vehető oktatási szolgáltatásokat (például nyelvoktatást) vállalkozásnak tekintik, ami támogatandó és része a piacgazdaságnak, az állam által finanszírozott oktatást pedig „szociális juttatásként” tartják számon. Teszik ezt annak ellenére, hogy a két, különböző formában végzett tevékenység végeredménye ugyanaz (a példánál maradva: a nyelvtudás). Egy másik Nobel-díjas közgazdász, Paul Samuelson erről a következőket írja: „A középületekre fordított kiadásoknak ugyanaz a makrogazdasági hatása, mint a magánépületekre fordított kiadásoknak, és a közkönyvtárak fenntartására fordított közösségi fogyasztási ráfordítások ugyanolyan hatást gyakorolnak a munkalehetőségekre, mint a filmekre vagy könyvekre fordított magánfogyasztási ráfordítások.”¹
- Az oktatásra fordított kiadások azonnal megjelennek a gazdaságban, keresletet gerjesztve a termékek és szolgáltatások iránt.²
- Az ilyen módon támasztott kereslet elsősorban a jobb minőségű hazai termékek és szolgáltatások előállításához járul hozzá. Ugyanis egyrészt az oktatásban dolgozók a jövedelmüket döntő részben itthon költik el, másrészt az átlagosnál tudatosabb vásárlói réteghez tartoznak. Ez jelentősen javítja a hazai vállalkozások versenyképességét. Ahelyett, hogy az állam közvetlenül osztogatna a vállalkozásoknak, bízva a jól képzett munkaerőre, hogy vásárlásaikkal döntsék el, melyik vállalkozás nyújtja a legjobb termékeket és szolgáltatásokat!

- Az előző pontban említettekben belül kiemelnénk a színvonalas oktatáshoz szükséges termékeket és szolgáltatásokat, amelyek további munkahelyeket teremtenek többek között az építőiparban, a számítástechnikában, a könyvkiadásban és más területeken.
- Az oktatási ráfordítások közvetlenül is a GDP számottevő részét adják. (Az elmúlt években az oktatás a bruttó hazai termék 4-5 százalékát adta.)
- A szakképzésre történő ráfordítások már 1-2 év elteltével megjelennek a munkaerő mennyiségi és minőségi javulásában. A versenyképesebb munkaerő megjelenése (különösen a hiányszakmákban) jelentősen növeli vállalkozásaink versenyképességét is. (Mindez azonban nem jelenti azt, hogy elég csupán a szakképzésre fordítandó összegeket növelni, hiszen minél jobb az alapfokú nevelés-oktatás, annál jobb eredményt érhet el a szakképzés is.)
- A kevesebb kiesett tanuló komoly megtakarítást jelent, mivel csökkennek az egészségügyi kiadások, valamint a deviáns viselkedések miatti kiadások.
- Az oktatásban dolgozó 180 ezer ember egészségi állapota, hangulata azonnal javul, ami kedvezően hat a családjaikra, környezetükre is. A tanulókat és családjaikat is számításba véve, ez több millió embert jelent!
- A családok elégedettsége, hangulata jelentősen javul. Ma ugyanis sok családban az egyik legfontosabb frusztráló tényező az iskolával való elégedetlenség. Számos család szinte tragédiaként éli meg, hogy gyermeke nem jut megfelelő színvonalú oktatáshoz-neveléshez az iskolában. Mindez a nemzetgazdaság szinte minden ágában kihat a dolgozók teljesítményére.
- A jó oktatási rendszer jelentős szerepet játszik a magas színvonalú munkaerő megtartásában az országban, illetve ide vonzásában. A szülőknek – és mindenekelőtt a jól képzett szülőknek – ugyanis lakóhelyük kiválasztásánál az egyik legfontosabb szempont, hogy gyermekeiket minél jobb iskolába járathassák.
- A javuló közoktatás eredményeképpen növekszik a bizalom a közszolgáltatások iránt, és így az állam iránt is. Az pedig számos kutatásból ismert (de sajnos nem eléggé közismert), hogy a bizalom a versenyképes gazdaság egyik meghatározó tényezője.
- Mindenki számára nyilvánvalóvá válik, hogy a kormány nem csak választási ciklusokban gondolkodik, hanem hosszú távra tervez, biztonságos jövőt készít elő.

2. A közoktatás többletforrás-szükséglete

Annak érdekében, hogy közoktatásunk öt éven belül Európa élvonalába kerüljön, az – előző fejezetben és más munkákban is részletezett – szervezeti, intézményi, jogszabályi változtatásokon felül jelentős pénzügyi ráfordításokra is szükség van. Az alábbi táblázatban a rendelkezésünkre álló adatok és szakértői becslések alapján megközelítőleg megadjuk az ehhez szükséges források számszerű értékét. Ezeket a forrásokat részben a tanulmány egyéb fejezeteiben említett államháztartási többletbevételekből, illetve kiadáscsökkentésekből, részben pedig európai uniós forrásokból lehetne biztosítani. A hazai források szolgálnának az általános béremelésre, az uniós források pedig a minőségi fejlesztésekre.

Az Európai Unió alapjaiból fejlesztésekre lehet pénzt igényelni, mégpedig az addicionalitás elvének megfelelően (vagyis olyan fejlesztésekre, amelyek az uniós források nélkül nem valósulhatnak meg). A közoktatás területén ilyen fejlesztés a pedagógus életpálya szakmai

és illetmény-előmeneteli rendszerének megvalósítása. Ennek egy részét képezi a minőségi bérfejlesztés, azaz olyan többletbér biztosítása, amely kizárólag a pedagógusi munka minőségétől függ. Ez a bérelem tehát külön díjazza a minőségi munkát, a jelentős hozzáadott pedagógiai értéket minden szinten (így a kiemelkedő képességű és a hátrányos helyzetű tanulók esetében is). Mindez Magyarországon komoly szakmai fejlesztésnek és innovációnak felel meg. A bérfejlesztés szakmai minőséghez kötött részével kapcsolatos módszertant, előírásokat az oktatási kormányzatnak kell előkészítenie a pedagógusok és oktatáskutatók bevonásával (ehhez – és ettől függetlenül is – az oktatáskutatást is jelentősen fejleszteni szükséges). Szintén az oktatási kormányzat felelőssége az alkalmazás ellenőrzése, értékelése, és a rendszer folyamatos továbbfejlesztése.

Tétel	Indoklás	Nettó többlet-ráfordítás (milliárd Ft/év)
Alacsonyabb osztálylétszám	Elsősorban a nehéz szociokulturális környezetben élő gyermekek részére biztosítandó az egyéni foglalkozás jobb megteremtése érdekében	25
A pedagógusokat segítő foglalkoztatottak számának növelése 7 ezer fővel	A pedagógusok munkájának hatékonyságát jelentősen javítaná, ha az olyan adminisztratív, szervezési stb. munkát, amelyet nem pedagógusok is el tudnak végezni, megfelelő minőségű és mennyiségű kisegítő személyzet látná el (amint ez sok országban történik)	25
Tanórán kívüli foglalkoztatások növelése	Részben iskolán belüli, részben iskolán kívüli foglalkoztatások szükségesek a tanulók képességeinek, viselkedéskultúrájának, szocializációjának elősegítésére	20
A tanulók iskolában, órán töltött idejének 10%-os növelése	Ez szükséges ahhoz, hogy átadják azt a tudást, amit a NAT előír (ezzel a 2003-as óraszám-csökkentés előtti helyzet állna vissza). Továbbá különösen a nehéz szociokulturális környezetben élő gyermekek neveléséhez-oktatásához sokkal több időre lenne szükség az iskolában.	30
Az iskolából történő kihullás mértékének csökkentése a 6-10. osztályokban	Az elmúlt évek során az iskolából kihullott több tízezer gyerek kompetenciái nem teszik lehetővé továbbtanulásukat, és ezáltal reménytelenné válik belépésük a munkaerőpiacra. Ez óriási veszteség a társadalom számára, amit a továbbiakban nem engedhetünk meg magunknak.	20
A pedagógusok heti kötelező óraszámának csökkentése 22-ről 20-ra az iskolákban, és 32-ről 26-ra az óvodákban	Ahhoz, hogy a pedagógusok számára megfelelő idő álljon rendelkezésre a tanórákra történő felkészülésre, maguk továbbképzésére és regenerálódására első lépésben vissza kell állítani a heti 20 órás kötelező óraszámot.	40
A pedagógusok általános fizetésemelése 25%-kal	A pedagógusok megbecsülésének javítása, a pedagógusi pálya vonzerejének növelése érdekében elengedhetetlen a fizetések emelése	50

A pedagógusok minőségi fizetésemelése átlagosan 25%-kal	Az iskoláknak lehetőséget kell adni, hogy elismerjék az átlagosnál jobb, illetve a kiemelkedő teljesítményt nyújtó pedagógusokat	50
A pedagógus-képzés javítása	„A pedagógusjelöltek a felsőoktatás irigyelt elitjét képezzék!” (A Bölcsék Tanácsa)	10
Az oktatáskutatás fejlesztése	A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az oktatás minőségének javításához elengedhetetlen a magas színvonalú oktatáskutatás, valamint az is, hogy annak eredményeit mielőbb átültessék a gyakorlatba.	5
Összesen		275
<i>A pedagógusok heti kötelező óraszámának csökkentése 20-ról 18-ra az iskolákban</i>	<i>Néhány év múlva vissza kell térni az 1996-ig alkalmazott gyakorlathoz, amikor a pedagógusok kötelező óraszám 18 volt. Ez az elkövetkező 1-2 évben sajnos nem valósítható meg a pedagógusok számának nagymértékű csökkentése miatt.</i>	+40

Amint korábbi kutatások megállapították, a közoktatás terén az Európai Unió élvonalához történő felzárkózáshoz szükség van intézményi, szervezeti, jogszabályi változtatásokra, azonban ezek többletforrások nélkül, önmagukban nem tudják biztosítani a kívánt cél elérését.³ Amint fent kimutattuk, a szükséges többletforrások éves szinten mintegy nettó 300 milliárd forintot tesznek ki. Ekkora összeg biztosításához csupán politikai akarat szükséges, az eredmények viszont rendkívül látványosak lennének.

¹ Paul A. Samuelson – William D. Nordhaus: **Közgazdaságtan**. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1997.

² „Ha csökkentik a szociális juttatásokat, akkor csökken azoknak a vásárlóereje, akik juttatásait csökkentik. Ha vásárlóerejük csökken, csökkennek vásárlásaik is, és ha vásárlásaik csökkennek, akkor csökken a forgalom és csökkennek azok eladásai is, akik termékeit eddig megvásárolták. Ha a munkanélküli vagy különösképpen a tartós munkanélküli nem kap segítyt, nem vásárol kenyeret, és a pék forgalma és keresete is csökken, de ha a pék keresete csökken, ő is kevesebbet vásárol és így tovább. A költségvetés hiányának és a szociális juttatásoknak a csökkentése tehát csökkenti a nemzeti jövedelmet is. Ezt az összefüggést Keynes írta le először, és ezért ezt keynesi hatásnak nevezik.

A jóléti kiadások csökkentése azonban nagyobb mértékben csökkenti a nemzeti jövedelmet, mint ahogy a jóléti kiadások csökkennek. Hogy az előbbi, igencsak leegyszerűsített, több évszázados példát folytassuk, a munkanélküli nem vesz kenyeret, a pék nem vesz bort, a vincellér nem vesz csizmát és így tovább. Azt, hogy a nemzeti jövedelem hányszor nagyobb mértékben csökken, mint amennyivel a jóléti kiadások csökkennek, a multiplikátor mutatja meg, és minthogy ezt a fogalmat ugyancsak Keynes vezette be, ez a keynesi multiplikátor. Ennek az összefüggésnek messzemenő politika következményei vannak. Ha ugyanis, a költségvetési hiány csökkentése érdekében, csökkentik a jóléti kiadásokat, ez az intézkedés nemcsak az általa közvetlenül érintett szegényeket sújtja, hanem mindenkit.”

Szakolczai György: **A magyar gazdaság alapvető problémái a szakirodalom tükrében**. Valóság, 2008. december, 89-107. o.

³ **Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért**. Oktatás és Gyermekesély Kerekasztal, 2008, <http://oktatas.magyarorszagholnap.hu/wiki/ZK>